

1955 Miss Airway fra Stjørdal

I mai 1955 står det i Stjørdalens blad en liten notis med tittelen: «*Realskolepike fra Stjørdal konkurrerer om tittelen Frøken Luftvei.*» Dette trigget selvsagt min nysgjerrighet, og etter litt undersøkelser kunne følgende konstateres. Ellen Margrethe Forseth, var eldste datter av oberst Ole Forseth og hustru Borghild, født Dybdal. Ellen var født på Charlottenlund, men vokste opp på Stjørdal som en naturlig følge av at faren var i det militære beordringsystemet. Først på 50-tallet bodde de på Stjørdal hvor faren var tilknyttet Værnes. Her gikk hun realskolen, og tok senere artium på Katta i Trondheim. I 1952 reiste Ellen som 20-åring til Amerika, og ble to år senere ansatt som flyvertinne i Pan American Airways, som på den tiden var et meget anerkjent flyselskap. Hvorfor Bladet brukte betegnelsen *realskolepike*, er ikke lett å forstå. Uansett: kort tid etterpå ble hun tatt ut til å representere selskapet ved en skjønnhetskonkurranse i Johannesburg, hvor verdens vakreste flyvertinne skulle kåres. For yngre lesere må det her innskytes at på den tiden, og for så vidt de nærmeste 30–40 årene, var tittelen i kabinen *flyvertinne* og besto av til dels ganske vakre og veldreiede unge kvinner. I mai 1955 blir Ellen av New York avisen «World Telegram» lansert som verdens vakreste flyvertinne under tittelen «Miss Airway 1955». I all beskjedenhet synes jeg vi på Stjørdal skal være stolte av det, og merke oss dette, til tross for at det i dag kanskje ikke er politisk korrekt å snakke om skjønnhetskonkurranser. Denne forfatter er dog av den mening at fordi at jeg selv ikke når opp i slike konkurranser – av naturlige årsaker, selvsagt – eller for den saks skyld andre konkurranser eller rangeringer, så har jeg lært meg å la meg glede med de som gjør det, og sole meg litt i glansen, ellers blir det en kjedlig og grå monoton verden. Og mer var det i og for seg ikke, finito – slutt. Trodde jeg. Men så var det dette med at skal en historie bli virkelig god – må du ha med «*the rest of the story*». Og her kommer den.

Denne Ellen Forseth hadde et vinnende vesen, en fantastisk utstråling. Det gikk ikke lang tid før reklamebransjen fant henne, og plutselig var hun på plakater overalt, spesielt for sigaretter. Luftfartsmiljøet med sine vakre flyvertinner var et yndig miljø å lage

reklamer fra. Etter krigen tiltrakk miljøet seg personer som drømte om fjerne mål, reiser og en duft av luksus. Og som nevnt: det var ingen ulempe å være såkalt pen og veldreid. Mang en flyvertinne lot seg friste til en «date» med passasjerer, datidens kjendiser fra en glamorøs verden rundt for eksempel Hollywood. Så også for Ellen fra Stjørdal i Norge. Hennes blonde utseende tiltrakk de øverst i pyramiden og spesielt fra land hvis utseende var jevnt over mørkhårede. Vi skal komme tilbake til det.

Men først var det hendelsen som i og for seg ikke var en sammensvergelse eller komplott, men som innledningsvis hadde en sammensetning av interessante aktører, hør bare: Shah av Persia, en strålende vakker flyvertinne, en trist og sørgende vitenskapsmann og en massekiller. Rollelisten som hentet fra et komplott i en av Hitchcocks filmer i Hollywood. Hovedrollen hadde Osmo, en puseaktig sjarmør i gylden forkledning, som streifet omkring i skjul av nattens mørke, hvor kun hans hvite skarpe tenner kunne synes. Osmo var en såkalt ocelat, en dvergleopard. Den var en gave fra Shah av Persia til flyvertinne Ellen Forseth i Pan American som takk for utmerket «service» under Shahens flygetur fra Honolulu til San Francisco med påfølgende selskap. Ellen fra Stjørdal gjorde denne Osmo til sitt kjæledyr, men trengte babysitter (barnevakt), for ikke å si ocelatsitter, i forbindelse med hennes oversjøiske langflygninger, hvor hun kunne være borte i mange dager. I midten av april 1959 måtte hun derfor overlate sin kjæledegge til en venn, Ray Moser, som

Ellen med sitt kjæledyr: Osmo. Foto: Time & Life Pictures v/Richard Lawson, Oslo

bodde på andre siden av bukta, nemlig ved siden av det kjente universitetet i Berkeley. Universitetet er her et viktig poeng. Der jobbet nemlig en meget anerkjent professor med et ærgjerrig vitenskapelig prosjekt. Han het Dr. Lewis W. Taylor, ekspert på fjærhøns og fjærkredrift. Han hadde brukt fem år på å avle frem 14 kyllinger med klumpfot, hvis hensikt var å se om hvite Leghorn kyllinger kunne utvikle et mottrekk mot illebefinnende gjennom en naturlig iboende forsvarsmekanisme – eller noe i den duren. Uansett var dette et nitidig og møysommelig arbeid med et riktig anerkjent akademisk sus over seg. Men så kom søndag den 19. april. Overvåkningen av

prosjektet var kanskje ikke skjerpet siden det var hviledag, og ved matingen om kvelden var ikke alle kyllingene til stede og de andre virket stresset. Dagen derpå var ytterligere kyllinger savnet, situasjonen tilspisset seg og professorens vitenskapelig genetiske prestisjeprosjekt stod i fare. Plantasjevokteren Noburo Inouye ble bedt om å legge seg i bakhold og vente på en mulig inntrenger. Og tirsdag kom tyven på nytt. Det var Osmo. Han hadde rømt fra sin påpasser, og fant raskt ut hvor matfatet var. Osmo «*loved small club-footed chickens*» ble det sagt. Hans naturlige instinkt førte ham raskt til professorens kjøkkenhage. Hans manglende naturlige omgivelser som tam kjæledegge hadde redusert hans overvåkenhet. Uheldigvis for Osmo ventet et rifleskudd på ham den tirsdagen. Dvergleoparden ble tatt med til veterinærinstituttet for utstopping. Men det kom aldri en tilknyttet bronsetavle som fortalte om hans tragiske skjebne forårsaket av hans inngripen overfor det naturvitenskapelige forskningsmiljøet. Og på ei Stillehavssø satt ansvarlig eier av Osmo, stjørdalingen Ellen Forseth, uvitende om det drama som utspilte seg og fanget nyhetenes oppmerksomhet. Noen Nobelpris ble det i alle fall ikke på professoren. Hvilken reaksjon som ble tildelt den smellvakre stjørdalsjenta, sier «soga» ingen ting om. Det var tross alt en gave fra ingen ringere enn Shah av Persia. En ønsket nok ingen diplomatiske forviklinger.

*Per Jevne 24. juni
2013*

Per Jevne, x-journalist i Adresseavisen, og en av landets beste «researchere» (blant annet fra Tore på sporet), har den siste tiden trakk på ukjente marker, nemlig med teft østover inn i Russland. Men han er meg behjelpelig også vestover, og med hans sans for historier og sin følsomme journalistnese, luktet han raskt at her var det mer. Og det var det.

Som tidligere nevnt kunne nok en del av datidens flyvertinner velge fra øverste hylle. Så også Ellen Forseth. Hun giftet seg (senere skilt) med William Frederick Schwaner fra det kjente Ball Canning Company i California, et av verdens rikeste firmaer. De giftet seg sommeren 1960 i Nidarosdomen, og flyttet til Lahkina på Hawaii, hvor William F. Schwaner var direktør for et ananaskonsern på den tiden. Adresseavisen forteller om oberst Forseths vakre døtre. «... de er så smukke at de kunne erobre hva som helst». I 1961 nedkommer Ellen med en sønn, som fikk samme navnet som faren: William Frederick

*Liv Dybdahl (91)
høsten 2012*

Schwaner. Sønnen til Ellen ble den fjerde i familien som fikk navnet William Frederick Schwaner. Han var som barn veldig mye i Norge, spesielt på Stjørdal og Oksendal, samt kortere turer til slekt i Gøteborg, Sverige. Han besøkte sist Stjørdal tidlig på 90-tallet, blant annet Liv Dybdahls familie. Liv er tante til Ellen. Men senere ble kontakten sporadisk, og uteble først på 2000-tallet. Etter mye leting, att og fram – fant vi familien til søster av Ellen. Hun het Lillemor, og døde i en tragisk rideulykke i 2009. Og til slutt fant vi sønnen til Ellen, som bor i nærheten av Boston. Schwanerfamilien kommer fra et sted utenfor Frankfurt i Tyskland. Den første William Frederick Schwaner er bestefar til vår mann i Boston. Han var tannlege, bodde i Madison County, Iowa før han flyttet til California. Der giftet han seg med Jasmine Ball, arvingen til det verdensberømte firmaet Ball Canning Company. Bestefaren ble raskt en av toppdirektørene, blant annet for deres kjede innenfor kolonialhandelen i California, bedre kjent som Dole. William forteller meg fra Boston at han mener selve grunnlaget for formuen kom fra Jasmine Ball. William Frederick har ei stesøster, og han har selv ei stedatter, Carla, som han tok til seg da hun var åtte, og som i dag er 27 år.

Til venstre: William Frederick Schwaner, sammen med sin mormor den 20. mai 1975 utenfor kontrolltårnet på Værnes, som ble tatt i bruk den 11. juni det året. Til høyre: William Frederick Schwaner 14. mai 2013, sammen med sin stedatter Carla (i midten) og kona Shoshana

Så var det dette med merkverdigheter her i livet igjen da. Undertegnede har 40 år bak meg innen ulike sider av norsk luftfart, blant annet som flygeleder. De siste 20 årene har *historie* tatt mer og mer av min tid, nå en heltidsbeskjeftigelse. Blant annet har jeg brukte to-tre av de siste årene på dette kapittelet her. Det som syntes så lett, ble nemlig så utrolig vanskelig. Skal komme tilbake til det. Vi var i ferd med å gi opp. Og så plutselig, kanskje mest som en tilfeldighet, fant jeg denne sønnen av Ellen – og der åpenbarte hele *storyen* seg, selvsagt. Men det er ikke poenget i dette avsnittet. Her kommer det.

William Frederick Schwaner viste seg å være en kollega av meg, flygeleder ved TRACON i Boston, Maine. TRACON er det samme som vi i Norge kaller approach / innflygingskontrollen. Samme arbeidsplass som jeg har hatt på Værnes. Et pussig sammentreff!

Ellen Forseth døde den 6. juni 2009. Hun var en av disse unge vakre jentene, en datidens eventyrprinsesse, en slags askepott, som vinner prinsen og mest hele kongeriket, hun som bare skulle en liten svipptur til Amerika. Vi har tidligere i dette kapittelet vært innom at hun var modell for Chesterfield sigaretter. Det som i den forbindelse er ukjent, er at hun ikke likte sigarettene, mest «hatet dem». Men som en del av kontrakten var hun forpliktet til å la seg bli sett røykende. Hun tok derfor ut sigarettene fra pakken, og erstattet dem med det merket hun likte. For øvrig var en av hennes største jobber som modell innen reklamebransjen for Pepsi.

Fra venstre: Ellen sist på 50-tallet, 1982 og 2005

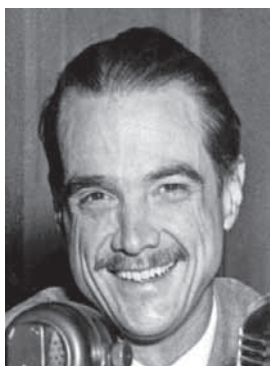
Det å jobbe som flyvertinne nettopp for Pan Am, var selve drømmejobben på den tiden. Mange vil kanskje i dag stusse litt over det, i og med at PanAm i vår tid har gått til grunne, oppstått igjen, og på nytt gått konk etc. Men Pan Am var, og er for eldre amerikanere, selve «the American dream», toppen av kransekaken og et symbol og ikon på pionertiden innen kommersiell rute-flyging. Å jobbe for Pan Am var stort. Vakre kvinner stod i kø, og ble brukt for alt det var verd innen datidens PR. Utseende, utstrålingen og «strategiske mål» var avgjørende. Dette er vanskelig for mange i vårt land å forstå i våre dager, da ansatte i kabinen har totalt forandret seg både hva gjelder tittel, kjønn og «kvalifikasjoner» – kanskje med visse unntak for enkelt selskaper i Østen som nok fortsatt satser på «the look». Den gangen på 50-tallet var det å

være flyvertinne synonymt med vakre kvinner. Slik var det bare. Og de sto i kø. Mange stod på venteliste hos Pan Am. Nåløyet var trangt, – meget, meget trangt. Flere jobbet som flyvertinner for andre flyselskaper, og mest ventet på sin sjanse til å begynne i PanAm. Ellen Forseth var en av disse. Men karrieren hennes hos Pan Am kunne blitt kortvarig, trodde hun en gang. Det hadde seg slik at Ellen Forseth var ansatt som flyvertinne i TWA, meget kjent amerikansk selskap fra 50-tallet og opp mot vår tid, innfusjonert med American Airlines i 2001.

Ellen som flyvertinne i Pan Am

En kveld var Ellen ganske så forsinket inn fra en flyging og hadde ikke tid til å skifte før hun skulle møte til klasseromsundervisning (kursing) hos Pan Am. Hun tok derfor på seg en stor frakk, som hun kneppet godt igjen i halsen for å skjule sin TWA-uniform. Hun var altså redd for at de skulle oppdage at hun jobbet for hovedkonkurrenten, og ikke ville ansette henne. Det var fra før stekende varmt, og verre ble det med frakken, så opphetingen gjorde at hun holdt på å svime av. I det hun var i ferd med å besvime, oppdager instruktøren dette, og sa: «*EVERYONE knows that you work for TWA, so for God's sake take off that coat before you pass out.*» Ellen ble antatt og ble i sin tid den ledende flyvertinne i selveste Pan Am.

Howard Hughes

Etter at familien her på Stjørdal på et vis mistet kontakten, ble undertegnede nysgjerrig på Ellen, en slags solskinnshistorie, et eksempel på en av de få som dro til Amerika og lyktes, for å si det slik. Det gikk et rykte om at vår Ellen hadde hatt et forhold til selveste Shah av Persia. Det tirret min nysgjerrighet. Og helt riktig: Ellen Forseth hadde «et forhold» til Shah av Persia, allerede bekreftet gjennom historien nevnt foran her i kapitlet. Vi har funnet ut at Shah møtte Ellen i 1958, og inviterte henne med på «date». Han hadde da vært passasjer fra Honolulu på Hawaii til San Francisco. De spiste middag på en

nattklubb, og relaterte hendelse med denne gaven (dvergleopard), tyder på at forholdet vedvarte. Og vi lar det bli med det. Ordet «forhold» er noe betent, men behøver ikke være det, kun en vanlig sosial omgang slik det ikke var uvanlig at vakre flyvertinner omgikk datidens kjendiser. Vi konstaterer kun at ei vakker ung jente fra Stjørdal på et vis kom inn i hoffet rundt Shah. Men det slutter ikke der. Vi vet gjennom sønnen, at Ellen også hadde et forhold til selveste Howard Hughes. Det er ikke dårlig. Muligens var dette fra tiden før Pan Am, fra hennes korte tid i TWA, siden Howard Huges eide TWA. Og det blekner heller ikke ved at hun ble utnevnt til den vakreste flyvertinne for Pan Am i 1955 (Miss Airway), og representerte Amerika i missekonkurransen i Johannesburg i Sør-Afrika samme året.

Konkurransen i Johannesburg het Queen of the Air. Ellen gikk nesten helt til topps. Hun ble det amerikanerne kaller «*the first runner up*», nr.2. Fra pålitelig hold har jeg hørt at alle mente hun skulle ha vunnet, men at politikk frarøvet henne tittelen. En ikke ukjent hendelse vedrørende en annen Miss fra Stjørdal, nemlig Mona Grudt og programmet «Skal vi danse». I vår tid er det ikke alltid den beste som vinner. Politikk i form av kulturer, kjønn, hudfarge, legning etc., kan av og til være merkverdige faktorer. Johannesburg og Sør-Afrika var på den tiden en britisk kronkoloni, et avgjørende moment. Ann Price fra BOAC i England vant. Premien var en ring til 20 000 kroner (utrolig sum den gangen). Nå var den ikke mindre verd den 5 karat diamantringen Ellen fikk. Alt dette til tross: Miss Airway Pan AM var Ellen Forseth fra lille Stjørdal i Norge. Stjørdal har verdens vakreste jenter. Slik er det bare!

Ellen Forseth hilser på Shah av Persia i 1958